

Neuništivi borbeni duh, sa dozom nježnosti

U Beogradu je u 76. godini preminuo književnik, esejista, dramaturg i kritičar Božo Koprivica. Bio je autentična intelektualna pojava koja je u sebi spajala cijeli niz fascinantnih osobnosti

Književnik, esejista, dramaturg i kritičar Božo Koprivica preminuo je 20. marta u Beogradu u 76. godini. Rođen u Nikšiću 1950, Koprivica je živio u Beogradu, gdje je diplomirao svjetsku književnost na Filološkom fakultetu kod profesora Vojislava Đurića.

Radio je kao dramaturg po pozivu u Jugoslovenskom dramskom pozorištu, Narodnom pozorištu Beograd, Bitef teatru, Zvezdara teatru, Kraljevskom pozorištu Zetski dom, Crnogorskom narodnom pozorištu, kao i na festivalu Grad teatar u Budvi. Autor je knjiga: "Volej i sluh" (1992), "Razgovori sa Borislavom Pekićem" (1993), "Kiš, Borges, Maradona" (1996), "Drifting 1.001 noć" (2006), "Samo

Među linijama na plafonu bila je figura žene bez glave. Završio sam osnovnu školu, a glavu žene nisam uspeo da pronađem. Celo detinjstvo igrao sam lopte. Lopte sam igrao u zoru, u podne, u ponoć. Po suncu, po kiši, po tuberkulozi, po snegu. Na ulici, na trgu, na travi, na dlanu. Među dečacima niko na ovoj kugli nije tako dobro igrao lopte.

Gimnaziju sam završio, a glavu one žene nisam video. Diplomirao sam na Grupi za svetsku književnost na Filološkom fakultetu u Beogradu. U onoj velikoj sobi na Mansardi ubila se moja majka. Odgurnula je loptu i ostala da visi među linijama na ispucalom zidu. Živim u Beogradu i navijam za Partizan".

Otišao je Božo Koprivica / TANJUG

bogovi mogu obećati" (Ljevak, Zagreb, 2010; izmijenjeno i dopunjeno izdanje - Geopoetika, 2014), "Derbi, moj derbi - mnogo smo jači!" (sa Vuletom Žurićem, 2014), "Luđak je vječno dijete: partizanski eseji" (2015), "I dječak može obećati: lična istorija svjetskih fudbalskih prvenstava" (2018), "San ulice" (2018), "Danilo Kiš: vježbanka" (2019), "Bluz dva prijatelja u 54 tjedna" (sa Miodragom Raičevićem, 2022) i "Luda knjiga" (2024). Priredio je i Zbornik o Danilu Kišu za časopis Ars (Otvoreni kulturni forum, Cetinje, 2005, 2009). Dobitnik je ugledne nagrade "Stjepan Mitrov Ljubiša" budvanskog Grada teatra.

"Rodio sam se u Nikšiću 1950", zapisao je u autobiografiji Božo Koprivica. "Živeo sam na Mansardi u kući porodice Mrav (mravi radnici, mravi ratnici, mravi čupovi, mravi graditelji lopte, vratari, lopovi, baštovani, suncobrani, robovlasnici, žeteoci). Budio sam se u jednoj velikoj sobi i gledao u svet ispucalog plafona. Bio sam murosant a da to nisam znao.

Koprivica je, kako je povodom njegove smrti zapisao Dragan Markovina, govorio jasno ono što se mnogi nisu usuđivali, a istovremeno je nastavio hodati kroz svijet i kroz vlastiti grad ponosno i potpuno spremno da na poziv momentalno, odmah s ulice, produži u šumu s partizanima.

Taj borbeni duh, s nevjerovatnom nježnošću koju je nosio u sebi i krinkom grubosti kojom se štitio od svijeta u isto vrijeme, bili su neuništivi. Koprivica je zapravo do kraja ostao onaj dječak s nikšićkih ulica koji je svoju fascinaciju fudbalom, istorijom, književnošću i pozorištem doveo do savršenstva u Beogradu, ostajući mu vjeran kao vlastitom gradu i kao ideji s kojom su na neki način zajedno rasli kroz razdoblje zrelog socijalizma u Jugoslaviji. Zato će zapravo ostali vječni i on i sam taj grad, neovisno o njegovom fizičkom odlasku i o potpunom nasilju koje se nad takvim Beogradom provodi već desetljećima, naveo je Markovina.

Đorđe KRAJŠNIK

Promocija knjige Saše Džine

O ljudima, društvu i prirodi zla

Kroz razgovor s autorom Sašom Džinom otvorena su brojna pitanja o prirodi zla, ulozi književnosti i načinima na koje se tradicionalni žanrovi mogu reinterpetirati

Piše: IVANA GOLIJANIN

U Bosanskom kulturnom centru KS-a održana je promocija romana "Ja, demon", sarajevskog pisca Saše Džine, a koja je okupila publiku zainteresovanu za savremenu domaću književnost i žanr horora. Kroz razgovor s autorom otvorena su brojna pitanja o prirodi zla, ulozi književnosti i načinima na koje se tradicionalni žanrovi mogu reinterpetirati. Roman je ispričan iz perspektive demona, što je neobičan i provokativan izbor.

Refleksija trenutka

Kroz seriju različitih likova u čija tijela demon ulazi - od fanatika, korumpiranog policajca, djevojčice, sveštenika, ministra, političarke - autor istražuje kako se zlo ukorjenjuje u svakodnevnom životu, kako se moralne granice pomiču i kako vjera i fanatizam mogu postati oruđe destrukcije. Dakle, u romanu demon je stvarna, fizička sila, ali i metafora za ljudske mane. Umjesto klasične priče o opsjedanju, Džino je istakao kako ga je ovdje zanimala druga strana - njegov roman ispričan je iz perspektive koja nije uobičajena, što predstavlja svjež pristup u žanru koji često pati od ponavljanja i predvidivosti.

Polazna ideja romana bila je upravo ta - dati glas entitetu koji je u pravilu sveden na funkciju antagoniste. Međutim, kako objašnjava autor, priča se nije razvijala iz unaprijed osmišljene filozofske teze, već organski, kroz likove i njihove postupke. Demon u romanu ne stvara zlo, nego ga prepoznaje i pojačava, koristeći već postojeće slabosti u ljudima. Time se otvara prostor za tumačenje da je zlo već inherentno ljudskoj prirodi, a ne isključivo rezultat vanjskog uticaja.

Kroz niz epizoda u kojima demon prelazi iz tijela u tijelo roman dotiče različite društvene teme - od porodičnog nasilja do religije i političke moći. Ipak, Džino naglašava da mu

nije bila namjera da piše moralističko djelo ili da nameće bilo kakve poruke. Naprotiv, izbjegavanje eksplicitne agende za njega je ključni princip pisanja. Ideje, kako kaže, trebaju nastati spontano, a ne biti nametnute unaprijed. Razgovor je otvorio i pitanje odnosa romana prema savremenoj politici i stvarnosti. Tu se posebno ističe linija radnje koja vodi do američkog predsjednika, uz jasne aluzije na krug moći oko njega. Sam autor je primijetio da su elementi koje je u romanu oblikovao kao satiru ili pretjerivanje kasnije djelovali gotovo prorokovski, jer su se slični obrasci ponašanja u stvarnosti zaista i pojavili. Time je roman dobio i dodatnu dimenziju - uz fikciju prisutna je i refleksija političkog trenutka.

Demon u romanu ne stvara zlo, nego ga prepoznaje i pojačava, koristeći već postojeće slabosti u ljudima

Poseban aspekt romana pripada igri sa žanrovskim klišeima jer autor svjesno koristi poznate motive egzorcizma - opsjednute djevojčice, sveštenike, pa čak i opsjednute predmete - ali ih izvrci kroz perspektivu demona. Time se postiže dvostruki efekat: s jedne strane prepoznatljivost, a s druge ironijski odmak. Klišeji, prema njegovim riječima, nisu problem sami po sebi, već način na koji se koriste.

Razgovor se dotakao i pitanja religije s obzirom na to da roman implicira da religijski simboli imaju moć samo ukoliko su potkrijepljeni iskrenim uvjerenjem, ali Džino je istakao kako u pisanju izbjegava direktne

komentare, nastojeći ostati izvan ideoloških okvira. Demon, kao narator, dobija slobodu da govori najgore o ljudima - upravo zato što mu je to i suština postojanja.

Pitanje slobode

U širem smislu, roman istražuje i pitanje slobode. Ljudi su, kako se sugeriše, u velikoj mjeri određeni okolnostima - vremenom, prostorom i društvom u kojem žive, a demon to prepoznaje kroz istoriju, ukazujući na relativnost morala i činjenicu da se granice prihvatljivog ponašanja mijenjaju kroz epohe, dok osnovni obrasci ponašanja ostaju isti. Autorov pristup pisanju ostaje dosljedan i on ističe da je najvažnije da priča bude zanimljiva. Sve drugo - poruke, interpretacije, pa i reakcije publike - dolazi naknadno i izvan je njegove kontrole. Upravo su reakcije na roman, kako ističe, izrazito podijeljene, što dodatno potvrđuje njegovu provokativnost. Od oduševljenja do osude, čitatelji različito doživljavaju djelo, posebno zbog njegovog mračnog sadržaja i eksplicitnog jezika. Govoreći o granicama umjetnosti, Džino navodi kako umjetnost ne bi trebala imati ograničenja, te da čak i kada je ideološki problematična, vrijednost djela treba posmatrati odvojeno od njegovog konteksta. U tom smislu, književnost vidi prvenstveno kao prostor slobode i istraživanja, a ne moralne pouke.

Iako skeptičan prema stvarnoj moći književnosti da mijenja svijet, autor priznaje da postoje istorijski primjeri koji govore suprotno. Ipak, njegova lična ambicija ostaje skromnija i sažeta je upravo u spomenutoj želji za pričanjem dobre priče. U tako postavljenom okviru "Ja, demon" funkcioniše kao dinamičan, provokativan i žanrovski svjestan roman koji kroz neobičnu perspektivu otvara univerzalna pitanja o ljudima, društvu i prirodi zla.